

Hyvät suomalaisen tiedepolitiikan päättäjät,

Kansainvälinen asiantuntijaryhmä arvioi Suomen Akatemian ja opetusministeriön tilauksesta suomalaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tutkimuksen tilan. Asiantuntijoiden maalaama kuva ei ole mairitteleva. Suomalainen alan tutkimus ei ole tarpeeksi kansainvälistä ja korkeatasoista. Ryhmä löysi tutkimuksen kentästä lukuisia heikkouksia. Kirjastot eivät saa tarpeeksi määrärahoja, tekstien kääntämiseen englanniksi ja kielentarkistukseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota ja tutkimuksen rahoitus suosii tutkimusryhmiä yksittäisten tutkijoiden kustannuksella. Näihin kritiikkeihin on helppo yhtyä. Arvioinnin kriteereitä on tosin jo ehditty haukkua. Osmo Apunen otsikoi artikkelinsa *Aamulehdessä* ”Ulkopolitiikan tutkimus hutkittavana” (15.4.02). Hänen mukaansa esimerkiksi vertailevan tutkimuksen ja menetelmällisen tutkimuksen perinteet eivät ole suomalaisen tutkimuksen vahvuuksia, joten niiden painottaminen on ongelmallista. On myös puhuttu siitä, että kansainvälistyminen ei saisi supistua julkaisuun englanninkielisissä lehdissä. Kansainvälisen asiantuntijaryhmän arvioissa on varmasti paljon heikkouksia, mutta ne eivät kuitenkaan kaikki johdu sen jäsenten tietämättömyydestä, kuten eräät ovat antaneet ymmärtää. Osittain ne johtuvat myös siitä, että kommunikaatio tutkimuksen tilaajan, sen tekijöiden ja tutkimuskohteina olevien instituutioiden välillä ei ole toiminut halutulla tavalla.

Huolimatta arvioinnin heikkouksista sillä on yksi selkeä ansio. Arvio pyrkii edistämään tiedettä käyttäen tieteen omia kriteereitä eikä tieteen ulkopuolisia kriteereitä. Liian usein tieteen arviointi Suomessa noudattaa tieteen ulkopuolisia kriteereitä, joissa sekoittuvat puoluepolitiikka, tasa-arvopolitiikka, kielipolitiikka, työllisyyspolitiikka ja aluepolitiikka. Siksi tämäntyyppistä arviota tarvittaisiin myös yleisen valtio-opin ja hallintotieteen puolella, jotta voisimme arvioida tieteenalojen tilan. Tiedettä on kehitettävä ensisijaisesti tieteen omin ehdoin.

Yksi keskeinen heikkous suomalaisessa kansainvälisen politiikan kentässä kuitenkin nousee yli muiden, pysyvien virkojen puute. Tämä näkyy selvästi myös valtio-opin ja hallinto-opin puolella. Kansainvälisen asiantuntijaryhmän jäsenet, kanadalainen, britti ja suurimman osan urastaan Tanskassa tehnyt suomalainen, ihmettelevät suomalaisen kansainvälisen politiikan tutkimuksen rahoitusrakennetta. Yliopistoissa on hyvin vähän pysyviä virkoja, vaikka rahaa järjestelmässä kokonaisuudessaan tuntuu riittävän. Itse asiassa pysyvien virkojen määrää on vähennetty. Tilanne on kahtiajakoinen. On pysyviä virkoja ja määräaikaista virkoja sekä projektirahaa, siis kovaa rahaa ja löysää rahaa. Pysyvien virkojen haltijat ovat byrokratian ja opetuksen uuvuttamia, määräaikaisten virkojen haltijat ja projektitutkijat taas tekevät monta asiaa kerralla. Jälkimmäiset muistuttavat kokkia, jolla on jokaisella levyllä eri kattila päällä, ja uunissa savuaa jotakin. He muistavat, ettei

kaikkea kannata laittaa samaan kattilaan, tulevaisuudesta kun ei tiedä. Jälki on sen mukaista. Ruoasta ei voi tulla hyvää, ehkä juuri ja juuri syötävää, mikäli se ei pala pohjaan. Samaan aikaan lisätään löysän rahan määrää, ja yliopistojen perusopetus kärsii ja pikku hiljaa näivettyy. Helsingin yliopiston valtio-opin laitoksen pääaineopiskelijoiden määrä on kahdessakymmenessä vuodessa kolminkertaistunut. Resurssit eivät ole lisääntyneet. ”Ratkaisuehdotuksia” opetuksen ja tutkimuksen ongelmiin on. Yhden mukaan tutkijoiden pitäisi alkaa opettaa eikä vain tutkia.

Kovan rahan puutteella on muitakin seurauksia. Ensimmäinen on, että lahjakkaimmat tutkijanalut hakeutuvat muualle kuin yliopistolle töihin, julkishallintoon tai Euroopan unioniin. Tämä laskee tutkimuksen tasoa. Toinen on, että juuri väitelleet tutkijat eivät saa sitä tarvittavaa taloudellista turvallisuutta, jonka varaan voisi rakentaa kunnianhimoisia, monivuotisia tutkimushankkeita. He ovat riippuvaisia senioritutkijoista saadakseen tutkimusrahoitusta. Asiantuntijoiden mukaan juuri väiteltään tutkija on luovimmassa vaiheessa. Ja luovuus on tieteen tekemisen a ja o. Kolmas heikkous on, että opetus ja tutkimus pidetään erillään sillä seurauksella, että niiden välillä ei ole juurikaan sisällöllistä vuorovaikutusta. Opettajat eivät ehdi tutkia. Tutkijat, käytännössä lähinnä väitöskirjojen tekijät, ovat jokaisen laitoksen liepeillä pörräävä lauma, jonka ainoa tehtävä on tuottaa väitöskirjoja ja sitä kautta pisteitä laitoksilleen. Siitä, mitä he tekevät ja miten he sen tekevät, ei juuri välitetä. Ainoaksi ohjeeksi heillä annetaan julkaista kansainvälisissä, referoiduissa lehdissä! Tämän oletetaan takaavan tason.

Epäilemättä kovan rahan puute kytkeytyy moniin suomalaisen tiedemaailman tunnuspiirteisiin. Kansainvälinen arvointiryhmä puuttui joihinkin niistä. Jatkokoulutusta ei juuri sanottavammin harrasteta, ”jatkokoulutettavat” kouluttavat itse itsensä tai heidät koulutetaan ulkomailla, näin estäen suomalaisen jatkokoulutusjärjestelmän kehittämisen. Graduate school -järjestelmä on hyvä alku. Mutta rahaa ei tunnu riittävän tutkijoiden kouluttamiseen, se kun ei ole prioriteetti. Pääasia on, että väitöskirjoja tulee, tasosta ei ole niin väliä. Tutkimuksen ja opetuksen erottamisella toisistaan on saattanut joskus olla funktionsa. Professorit saattoivat siirtyä vähäksi aikaa tutkimaan, jolloin lyhyiksi ajoiksi tarkoitetut määrärahat olivat paikallaan. Tilanne on tänään tyystin toinen. Löysän rahan määrä on kasvanut suhteessa kovaan rahaan, dosentteja ja tohtoreita tuotetaan ennätystahtia. Pätkätyöstä on tullut sääntö eikä poikkeus. Samaan aikaan perusopetuksen taso laskee.

Jatkokoulutuksen puolella on päästävä eroon siitä kuvitelmasta, että määrä vastaa laatua. Ajatellaan, että mitä enemmän väitöskirjoja, sitä tehokkaampi – ja siis laadukkaampi – järjestelmä on. Todellisuudessa jokainen alalla toimiva tietää suhteen olevan juuri päinvastainen. Laatu maksaa. Mersua ei voi saada Ladan hinnalla. Tämä totuus on hyväksyttävä. Mitä vähemmän opiskelijoita opettajaa kohti, sitä yksilöllisempää ja todennäköisesti parempaa on opetus. Opettajan ja oppilaiden välille syntyy vuorovaikutussuhde, joka henkisesti rikastuttaa molempia. Mitä vähemmän väitöskirjoja opettajaa kohti, sitä todennäköisemmin väitöskirja on paremman tasoinen – varsinkin jos opettajat pääsevät itse valitsemaan jatko-ohjattavansa erikoisalojensa mukaan. Nyt asiantuntijuuden hyödyntäminen on lähinnä muodollista.

Suomalaisen valtio-opin, mukaan lukien kansainvälisen politiikan, suurimmat haasteet ovat perusopetuksen pelastaminen ja tutkimuksen tason nostaminen. Miten tämä mahdollon yhtälö voidaan toteuttaa? Helsingin yliopiston vararehtorin Raija Sollamon mukaan niin kauan ”kun tutkimusapurahoja on runsaasti tarjolla, tutkimus ajaa aina ja kaikissa tilanteissa opetuksen yli” (*Yliopisto*, 5/2002). Hyvät suomalaisen tiedepolitiikan päättäjät, ehdotan kunnioittavammin seuraavaa. Otetaan malliksi amerikkalais-eng-

lantilainen jatkokoulutus ja virkarakenne, kuten valtiotieteellisen tiedekunnan opetuksen kansainvälinen arviointiryhmä onkin ehdottanut (*Evaluation of the Quality of Education and the Degree Programmes of the University of Helsinki*, Social Science Evaluation Panel Report, kohta 13). Tässä jatkokoulutusjärjestelmässä opiskelijat pyrkivät jatkokoulutettaviksi. Laitos ottaa jatkokoulutettavia niin monta, kun on mahdollista ohjata suhteessa resursseihin. Miten tämä konkreettisesti tehdään, resurssit kun eivät tähän riitä? Siirretään budjetoitu löysä tutkimusraha virkojen puolelle. Toisin sanoen perustetaan yliopistoon lisää pysyviä virkoja. Milloin opettajat sitten tekisivät tutkimustyötään? Annetaan jokaiselle viranhaltijalle vaikkapa neljän vuoden välein vuoden sapattivapaa. Tuolloin hän voisi tehdä omaa tutkimustyötään. Tätä kautta myös opetus saisi piristysruiskeen, opetus ja tutkimus kun olisivat pysyvässä vuorovaikutuksessa keskenään.

Vielä yksi asia. Suomalaisten virkojen luonne on ongelma. Muualla maailmassa virkaan nimitetty hoitaa virkaansa, eikä lähde virkavapaalle. Suomessa viran saatuaan henkilö lähtee virkavapaalle, ja virkaa tulee hoitamaan henkilö, joka ei välttämättä ole pätevä hoitamaan kyseistä virkaa, koska hän ei ole viranhaltija. Sijainen on henkilö, joka sattuu olemaan käytettävissä. Opiskelijat, jatko-opiskelijat, kollegat ja hallinto kärsivät, koska sijainen joutuu lähtemään liikkeelle tyhjältä pöydältä. Viransijainen saattaa olla vuoden virassa, ja sitten viranhaltija palaa tehtävänsä. Koska virka ei ole henkilökohtainen, viransijainen menee minne voi, kenties hoitamaan toista virkaa, aloittaen syklin uudestaan. Viranhaltija on samaan aikaan tehnyt jotakin muuta. Uskomaton ta institutionalisoituneen osaamisen ja yksilöiden resurssien tuhlausta, joka ylläpitää amatöörimäistä asioiden hoitotyöliä!

* * *

Lehti sisältää Jyväskylässä pidettyjen Poliitiikan tutkimuksen päivien ulkomaisen vieraan Christoph Görgin esitelmä valtion kansainvälistymisestä biodiversiteettipoliitiikan alalla. Muut artikkelit käsittelevät poliittisten järjestelmien perinteisempiä piirteitä. Kaj Paajaste vuorostaan tarkastelee kahdessa ruotsalaisessa päivälehdessä, *Svensk Tidskriftissä* ja *Det Nya Sverigessä* käytettyjä konservatiivisia retorisia strategioita. Heikki Paloheimo analysoi äänestyskäyttäytymistä Suomessa. Dag Anckar tarkastelee artikkelissaan niitä metodisia ja metodologisia vaikeuksia, jotka liittyvät poliittisten järjestelmien vertailuun.

NIILO KAUPPI